

Transfer System), etc. Every year, European experts in the field of education note the strengthening of direct interaction between pedagogical education institutions of Ukraine and other European countries (the creation of numerous associations (consortia) of pedagogical education institutions, which direct their efforts to the development of one or another problem, primarily the modern curriculum of pedagogical education).

The scientific article emphasizes that our state has created all the opportunities for Ukrainians to integrate European educational values into their educational process. However, implementation is half the story; the second half is the formation of the readiness of both students and teachers not only to perceive European educational values, but also to transmit them to the surrounding society.

A significant amount of work is devoted to the analysis of the prospects for the future of higher education in Ukraine, which we considered in the context of the realities and prospects for the development of the Ukrainian state in the planning of educational policy. Ukraine has set itself the goal of becoming a full-fledged member of the European Union, while it is only a matter of time, each of the scientists of Ukraine must do everything possible to bring our Ukrainian system to the highest level not only in Europe, but also in the world.

Key words: *education, pedagogical education, European educational common, educational policy, institution of higher education, European integration in the field of education, European integration processes, Bologna system of education, national education.*

УДК 378.011.2:002]:316.77]-044.247(4)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.30>

Тур О. М.

ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ КОНТЕКСТІ

У статті представлено основні критерії сформованості комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності як важливого складника їхньої професійної підготовки. Наголошено, що сучасна документно-інформаційна діяльність є розгалуженою, багатогранною і невід'ємною частиною всіх сфер суспільного життя (економічної, культурної, міжкультурної, політичної, технічної, екологічної) та всіх галузей науки, освіти, виробництва. Акцентовано на тому, що сьогодні професія працівника документно-інформаційної галузі входить до переліку європейських спеціальностей, а потреба держави в таких працівниках зафіксована в Національному класифікаторі України – “Класифікаторі професій”, де спеціальність документознавця зарахована до класу професіоналів (працівники адміністративних органів державної влади та місцевого самоврядування, помічники керівників підприємств, установ та організацій, спеціалісти кадрових підрозділів, служб діловодства, професіонали в галузі інформації та інформаційного аналізу, архівної, бібліотечної, музейної справи, референти, PR-технологи, спеціалісти консалтингових і рекламних компаній, координатори ділових проєктів і презентацій тощо). Зазначено, що спеціальність “Документознавство та інформаційна діяльність” має дві рівноправні змістові складові частини професійної підготовки – документну (документознавство) та інформаційну (інформаційна діяльність). Проаналізовано науково-інформаційний та аналітичний аспекти такої підготовки. Щоб відповідати європейському рівню професіоналізму, сучасний фахівець зобов'язаний бути комунікативно компетентним, отже, комунікативна підготовка є необхідною для успішної професійної діяльності, кар'єри й бізнесу майбутнього документознавця. Схарактеризовані університетська освіта Європи в розрізі комунікативної підготовки та основні європейські вимоги до комунікативної підготовки майбутніх випускників-документознавців нашої країни.

Ключові слова: *євроінтеграція, комунікативна компетентність, професійно-комунікативна підготовка, документно-інформаційна галузь, документознавство та інформаційна діяльність.*

В умовах входження української держави в європейський інформаційно-високотехнологічний простір, інтеграції й глобалізації економіки, культури, соціальної сфери, зростання комунікативності та інформаційної насиченості життя рівень сформованості комунікативної компетентності (далі – КК) спеціалістів став стратегічно важливим чинником подальшого прогресу суспільства, його економічного добробуту та національної безпеки. Це, відповідно, зумовило зміни в цілях і завданнях освіти та, знайшовши відображення в змісті й характері професійної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності (ДтаІД), викликало необхідність формування в них високого рівня КК як особливо затребуваної, важливої інтегрованої якості.

Основними критеріями сформованості КК майбутнього документознавця є його здатність працювати з людьми та інформацією, володіння соціально-культурними, інформаційно-мовними комунікативно значущими знаннями й уміннями, розвиненими особистісними якостями, здібностями тощо. У взаємодії

з людьми, у професійній діловій комунікації сформованість КК майбутнього документознавця має виявлятися в його здатності до ефективного спілкування й співпраці, налагодження дружніх відносин із колегами, партнерами, клієнтами й іншими особами, правильного формулювання висловлювань, успішного ведення переговорів, вироблення спільних позицій, безконфліктного розв'язання проблем, толерантної взаємодії з представниками різних культур, встановлення довірливих контактів тощо. У роботі з інформацією означена компетентність має виявлятися в навичках віднаходити необхідні знання з різноманітних видів джерел, здатності їх систематизувати, аналізувати й використовувати, створювати власний продукт, у вміннях задовольняти потреби в обміні інформацією, критично її сприймати, обговорювати, відстоювати в письмовій і усній формах тощо.

Сформованість КК майбутнього фахівця з ДтаІД також має характеризуватися глибокими знаннями національної і загальнолюдської культури, закономірностей функціонування сучасного суспільства, усвідомленнями духовно-моральних цінностей, високим рівнем мовної культури, ґрунтовними й усебічними комунікативними знаннями, широкою ерудицією, нестандартним мисленням, креативністю, бажанням постійно працювати над самоосвітою й саморозвитком із метою самовдосконалення КК упродовж усього життя.

З огляду на вищезазначене просто інтуїтивного досвіду для включення в ускладнену професійну ділову комунікацію (у тому числі з іноземними партнерами) сучасному фахівцю-документознавцю недостатньо. Тож студенти, які отримують вищу освіту зі спеціальності ДтаІД, мають неодмінно оволодівати високим рівнем КК. Відтак, вирішення проблеми формування КК майбутніх фахівців із ДтаІД у процесі професійної підготовки покликано вирішити питання цілеспрямованого оволодіння ними всебічними комунікативними знаннями, вміннями, ставленнями, відповідними якостями, рефлексивними здібностями в широкому спектрі культурного, соціального, інформаційного, мовного, самоосвітнього напрямів їх набуття.

На основі вивчення наукових джерел з'ясовано, що порушена проблема знайшла часткове висвітлення за такими напрямками: теоретико-методологічні й практичні засади професійної підготовки майбутніх документознавців (В. Бездрабко, Г. Власова, Н. Гайсинюк, Л. Демчина, С. Дубова, С. Кулешов, Н. Кушнарченко, О. Матвієнко, Ю. Палеха, Є. Плешкевич, Л. Філіпова, С. Харченко, Г. Швецова-Водка), формування й розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців різного профілю, в тому числі документно-інформаційного (В. Андрієвська, Ю. Вторнікова, Д. Годлевська, І. Гуменна, А. Гуралюк, С. Зайцева, А. Клеба, О. Краєвська, Н. Лосєва, Н. Назаренко, Т. Непомняща, Л. Пашко, С. Скворцова, В. Стрельников, О. Янішин та інші), інтеграція національної професійної освіти в європейський освітній простір (Ф. Ващук, В. Журавський, К. Кириченко, Т. Корольова, О. Кручек, С. Курбатов, Ф. Моїсєєва, Є. Пінчук, В. Усачов та ін.). Аналіз наукових праць дає підстави для висновку, що проблема професійно-комунікативної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в контексті євроінтеграції ще не здобула належного наукового узагальнення.

Мета статті – з'ясувати особливості професійно-комунікативної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності з урахуванням європейських вимог до вищої освіти.

Нині документно-інформаційна діяльність вважається самостійним видом професійної праці, необхідність якої була офіційно проголошена ще в 1895 р. на Міжнародній бібліографічній конференції в Брюсселі вченими П. Отле й А. Лафонтеном. Тепер вона називається “документознавство та інформаційна діяльність” [2, с. 6–8].

Сучасна документно-інформаційна діяльність є розгалуженою, багатогранною і невід'ємною частиною всіх сфер суспільного життя: економічної, культурної, міжкультурної, політичної, технічної, екологічної та інших, вона охоплює всі галузі науки, освіти, виробництва. Організація документно-інформаційного забезпечення передбачає роботу з документами, оптимізацію документообігу, вдосконалення рівня архівної, інформаційно-бібліотечної, музейної справи, інформаційно-аналітичне забезпечення управлінської законодавчої та іншої діяльності.

Ученими (Н. Вовк, П. Діксон, М. Комова, Н. Леміш, П. Отле, О. Янішин та інші) встановлено, що історично професія “документознавець” створювалася зі споріднених спеціальностей, як-от бібліотекар, архіваріус, історик, секретар. Вважалося, що такий фахівець, отримавши певну вищу освіту, відмінно має розбиратися в багатьох питаннях (культура, історія, соціальні проблеми, інформатика, лінгвістика, статистика тощо) [7].

Нині професія документознавця є затребуваною галуззю, що входить до переліку європейських спеціальностей. В Україні як окремий напрям підготовки фахівців у ЗВО спеціальність “Документознавство та інформаційна діяльність” була затверджена Кабінетом Міністрів у державному реєстрі-переліку напрямів та спеціальностей 18 травня 1994 р.

Першими випускниками-документознавцями стали студенти Харківської державної академії культури та Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу [7, с. 15–17]. Нині відповідну професію отримують студенти вишів (близько 50 ЗВО [4, с. 197; 5]) багатьох міст України, таких як Київ, Біла Церква, Дніпро, Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Кременчук, Кропивницький, Луцьк, Львів, Миколаїв, Одеса, Острого, Полтава, Рівне, Старобільськ, Тернопіль, Харків, Хмельницький, Черкаси, Чернівці та інші, що підтверджує її значимість і попит на сучасному ринку праці. Потребу держави й усього суспільства у фахівцях із ДтаІД зафіксовано в Національному класифікаторі України – “Класифікаторі професій” [3], у якому спеціальність документознавця зарахована до класу професіоналів – професій, що вимагають високого

рівня як професійних, так і комунікативних знань та вмінь застосовувати ці знання на практиці, у навчальній і професійній діяльності, а також здатності постійно їх поновлювати, збагачувати й примножувати.

Сучасна спеціальність “Документознавство та інформаційна діяльність” має дві рівноправні змістові складові частини професійної підготовки – документну (документознавство) та інформаційну (інформаційна діяльність), спрямовані на підготовку широкого кола спеціалістів документно-інформаційної (документно-комунікаційної) галузі суспільства – майбутніх працівників адміністративних органів державної влади та місцевого самоврядування, помічників керівників підприємств, установ та організацій, спеціалістів кадрових підрозділів, служб діловодства, професіоналів у галузі інформації та інформаційного аналізу, архівної, бібліотечної, музейної справи й кінопрограм, референтів, PR-технологів, спеціалістів консалтингових і рекламних компаній, координаторів ділових проєктів і презентацій тощо [7, с. 17–18].

Важливим є набуття майбутніми фахівцями із ДтаІД професійних знань, умінь і навичок інформаційно-аналітичної діяльності, що розглядається (за І. Захаровою, Л. Філіповою) в різних аспектах, зокрема: як комплексна інформаційна діяльність, що застосовує засоби й методи науково-інформаційної діяльності й інформатики, та як аналітична діяльність, котра призначена для оцінювання інформації й підготовки прийняття рішень. Проте виокремлення цих складників (видів) діяльності, як справедливо зазначають В. Захарова і Л. Філіпова, є умовним і можливим виключно на рівні абстрагування, у теоретичній площині [1, с. 8].

Слід акцентувати на тому, що ключовим напрямом в інформаційній діяльності фахівця з ДтаІД є науково-інформаційна діяльність, яка в Законі України “Про науково-технічну інформацію” визначається як “сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави в науково-технічній інформації, що полягає в її збиранні, аналітико-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку й поширенні” [6]. Отже, вагомості набуває інформатика як навчальна дисципліна, яка вивчає структуру й загальні властивості об’єктивної (наукової) інформації, закономірності й технології її функціонування в суспільстві [1, с. 12].

Аналітичний аспект інформаційно-аналітичної діяльності дає можливість трактувати її як творчу аналітичну діяльність, сукупність процесів семантичної обробки даних, із використанням методів і засобів “аналітики” та “інформаційної аналітики”, в результаті чого розрізнені дані перетворюються на закінчену інформаційну продукцію – аналітичний документ. Аналітична діяльність заснована на інтелектуальній, логічно-розумовій діяльності особистості, спрямованій на вирішення практичних завдань, прогнозування результатів. До неї належать ті процедури й процеси інтелектуальної діяльності, які мають ознаки творчості, породжують нову інформацію, дозволяють виявляти нові проблеми, пропонувати нестандартні способи їх розв’язання [1, с. 23–24].

Як пише П. Діксон, аналітичні організації, центри, “фабрики думки”, здійснюючи інформаційно-аналітичну діяльність, “не створюють майже нічого речовинного, крім паперів. Головний їхній продукт – це теоретичні вишукування, зазвичай втілені у форму звітів або досліджень, що являють собою варіанти різних заходів, оцінки, проєкти, теорії, рекомендації, попередження, перспективні плани, статистичні зведення, прогнози, описи методів, тести, аналізи або просто нові ідеї” [8, с. 42].

Відповідно до нормативного змісту підготовки майбутніх фахівців із ДтаІД, сформульованого в термінах результатів навчання, вони мають оволодіти а) знаннями наукових засад організації, модернізації та впровадження новітніх технологій в інформаційній, бібліотечній, архівній діяльності, б) здатністю керувати документальними процесами діяльності установ, застосовувати у професійній діяльності технології інформаційного менеджменту, в) вміннями узагальнювати, аналізувати й синтезувати інформацію в діяльності, пов’язаній з її пошуком, накопиченням, зберіганням та використанням, г) знаннями й уміннями використовувати в практичній діяльності законодавчі та галузеві нормативні документи, забезпечувати ефективність функціонування документно-комунікаційних систем, г) навичками здійснювати пошук інформації в різних джерелах для вирішення професійних завдань, д) здатністю оцінювати результати діяльності та узгоджувати прийняття рішень, е) уміннями вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію українською мовою та однією з іноземних мов, використовувати різноманітні комунікативні прийоми для ефективної взаємодії на засадах толерантності, діалогу, співробітництва, забезпечувати продуктивну співпрацю в команді тощо.

Правильно оформлена документація, оптимально організовані документні потоки стають запорукою успішності управління будь-якою організацією, створюють їй імідж надійного ділового партнера та істотно визначають ефективність її діяльності в сучасних соціально-економічних умовах. Тож у результаті підготовки за вказаною спеціальністю Україна має отримати фахівців, здатних кваліфіковано виконувати широке коло професійних видів діяльності: від створення й стандартизації документів, розробки й експлуатації різноманітних автоматизованих систем аналітико-синтетичної обробки документів до інформаційно-аналітичної та інформаційно-комунікативної діяльності. Отже, важливим завданням професійної підготовки майбутніх фахівців із ДтаІД є: 1) оволодіння ними теоретичними знаннями, зокрема про документи, їхні властивості, функції, ознаки, матеріальну й інформаційну складові частини, комунікаційні можливості, організацію створення документів, їх види, структуру, реквізити, класифікацію, специфічні властивості електронних документів, особливості документних ресурсів – потоків, масивів, фондів та динаміку їх функціонування в суспільстві, ресурси спеціалізованих документних систем, забезпечення суспільства якісною

документованою інформацією; 2) набуття професійних умінь і навичок самостійної практичної діяльності, як-от: з урахуванням нормативно-правової бази діяльності державних, бібліотечних, архівних, музейних, інформаційних фондів визначати систему документопостачання, склад, структуру документних ресурсів, принципи організації, облік та умови щодо їх збереженості, компетентно використовувати документні джерела інформації для забезпечення ефективності управління, визначати стан роботи з документними ресурсами, пропонувати перспективи її покращення тощо [2, с. 6].

Нині інформаційно-документна діяльність дедалі активніше здійснюється в електронно-мережевій площині. Тож майбутні фахівці з ДтаІД мають професійно володіти знаннями технічних характеристик, конструкторських особливостей, призначення і правил експлуатації комп'ютерної техніки, здатністю оцінювати можливості застосування новітніх комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення практик виробництва інформаційних продуктів і послуг, навичками кваліфіковано використовувати комп'ютерне обладнання, прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення для вирішення технічних завдань спеціальності, умінями впроваджувати та використовувати комунікаційні технології в соціальних системах, мультимедійне забезпечення інформаційної діяльності, технології вебдизайну та вебмаркетингу, застосовувати сучасні методики й технології автоматизованого опрацювання інформації, формування та використання електронних інформаційних ресурсів та сервісів, використовувати технології електронного урядування та електронного документообігу, умінями застосовувати в професійній діяльності технології створення й підтримки функціонування електронних бібліотек та архівів, використовувати автоматизовані інформаційно-пошукові системи, створювати, наповнювати та забезпечувати функціонування вебсайтів та вебспільнот у мережі Інтернет; володіти здатністю до постійної самоосвіти, освоєння нових технологій управління інформацією й документами.

Створюючи інформаційний простір, Інтернет відкриває доступ до будь-яких інформаційних баз даних, дає змогу обмінюватися різноманітною інформацією (текстовою, аудіо- чи візуальною), налагоджувати комунікативні зв'язки, вступати в комунікацію з невизначеною кількістю осіб, отримувати необхідну інформацію. У різних галузях документно-інформаційної діяльності фахівці використовують телекомунікації й комп'ютерні технології для спілкування з колегами, партнерами, конкурентами, проведення переговорів, обговорення різних питань, постановки завдань, укладення договорів, а також із метою розвитку професійних контактів із вітчизняними та зарубіжними компаніями (за допомогою електронної пошти, телеконференцій, Skype, Zoom, Meet тощо), обміну професійним досвідом, влаштування дискусій, діалогів у соціальних мережах (Facebook, Instagram, Twitter), розміщення рекламно-ознайомчих матеріалів, надання послуг користувачам, замовникам у режимі теледоступу, забезпечення онлайн-допомоги/довідки/консультації тощо.

Реалізуючи комунікаційні функції, інтернет формує віртуальні клуби духовно близьких людей – користувачів мережі, сприяючи розвитку в них культури й етики спілкування, емоційно-вольових і моральних якостей (тактовності, контактності, взаєморозуміння, витримки, толерантності, товариськості), соціалізації й самореалізації через комунікацію. Цій меті слугують чати, списки розсилки, вайбер тощо [2, с. 112]. Усе це зумовлює поширення *комунікативної* функції професійної діяльності фахівця з ДтаІД.

Незважаючи на постійне підвищення “комунікабельності” й комфортності діалогу в мережі Інтернет, тематичний пошук релевантних сторінок в її інформаційних ресурсах не простіший від традиційного бібліографічного пошуку і вимагає величезної працьовитості, наполегливості, логічності мислення, інтуїції, чіткої пам'яті тощо. Глобальний характер інформаційно-телекомунікаційних технологій передусім позначається на внутрішньоіндивідуальних змінах особистості, сприяє формуванню в неї мислення, нових цінностей і установок, спонукає до певної поведінки, вимагає сформованості високого рівня КК.

Розвиток і всебічна технологізація документно-інформаційної діяльності, насичення її сучасним програмно-комп'ютерним забезпеченням, евристичними методами пізнання, а також потреба установ, організацій, підприємств у значних обсягах спеціалізованої документної інформації й, відповідно, потреба в наукових працівниках, керівниках, спеціалістах із високим рівнем знань і навичок щодо означеної професійної діяльності вимагають від вищої школи підготовки високоосвічених, комунікативно компетентних фахівців із ДтаІД, які б змогли забезпечити стратегічне управління документно-інформаційними ресурсами для прийняття рішень на всіх рівнях у всіх сферах суспільного життя. Зазначене дає підстави стверджувати, що формування КК є невід'ємним складником професійної підготовки майбутнього фахівця із ДтаІД у контексті інтеграції вищої освіти в європейський освітній простір.

Щоб відповідати міжнародному рівню професіоналізму, сучасний фахівець зобов'язаний бути комунікативно компетентним. Так, найбільша професійна асоціація з комунікації NCA (National Communication Association – <http://www.natcom.org>), яка об'єднує спеціалістів з понад 20 країн світу, у тому числі країн Європи, аналізуючи наукові праці і публікації, дійшла висновку, що в сучасному суспільстві вивчення комунікації і комунікативна підготовка необхідні й важливі, як мінімум, для повноцінного розвитку особистості; підвищення ефективності освіти, успішної професійної діяльності, кар'єри й бізнесу, для того, щоб стати “відповідальним громадянином суспільства” в соціальному й культурному плані [9; 10; 11].

В європейських вищих базові комунікативні дисципліни (з основ публічного виступу й міжособистісної комунікації) входять до складу обов'язкових загальноосвітніх дисциплін. Ті ж, хто хоче отримати спеціалізацію безпосередньо з комунікації, вибирають для вивчення відповідну програму (сайти комунікативних

кафедр університетів характеризують різноплановість їх комунікативної спрямованості, зокрема: http://www.tamu.edu/scom/scomweb/dept/Dept_Home.htm; <http://www.tsfsu.edu/~speech/concentrations.htm>). Кількість випускників європейських вишів зі ступенем із комунікації щороку збільшується. Комунікативну освіту нерідко називають “освітою XXI століття”. Науковці переконують, що комунікативним дисциплінам має належати у вищих центральне місце [9; 10; 11].

Оскільки комунікативні вміння є ключовими на всіх етапах професійної кар’єри (починаючи з подання заяви на конкурс і відбірної співбесіди під час влаштування на роботу та закінчуючи всіма наступними етапами кар’єрного росту), на запитання викладачів зазвичай на початку курсу, чого студент європейського вишу очікує від вивчення комунікативного курсу і що хоче одержати на “виході”, типовою буде така відповідь: “Я беру цей курс (наприклад: “Теорія комунікації”, “Міжособистісна комунікація”, “Міжкультурна комунікація”, “Комунікація в малих групах”, “Ділова / бізнес-комунікація”, “Лідерство і комунікація”, “Ефективне слухання” тощо) тому, що хочу мати пристойну кар’єру й найближчим часом стати більш кваліфікованим фахівцем, навчитися вміло працювати з людьми, ефективно переконувати й приймати рішення”. Тобто, як правило, студенти країн Європи чітко розуміють і сприймають прагматику комунікативної підготовки, пов’язуючи її з планами свого професійного росту чи потребами зміцнити свої життєві позиції загалом [10; 11].

Згідно з вимогами суспільства й державного замовлення (потреба у фахівцях із високим рівнем сформованості КК), цілями й завданнями освіти, закріпленими в державних законодавчих і нормативних документах (Конституції України, законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти, Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 роки, Стандарти вищої освіти України, Національній рамці кваліфікацій – структурованому за компетентностями опису кваліфікаційних рівнів), заклади вищої освіти в умовах євроінтеграції мають сформувати комунікативно досконалих майбутніх фахівців із ДтаІД – професіоналів спілкування, соціальних особистостей, здатних вирішувати складні завдання, розв’язувати нестандартні проблеми навчальної, професійної, громадської та інших сфер життєдіяльності.

На підставі вищезгаданих державних документів, цілей і завдань професійної підготовки охарактеризуємо основні європейські вимоги до КК майбутніх випускників-ментознавців, що передбачають сформованість у них стійкого світогляду і правильного сприйняття сучасних проблем розвитку суспільства й духовної культури, шанобливого ставлення до традицій і звичаїв свого народу та культурного надбання людства, готовності сприяти гармонізації людських міжнародних відносин, сформованість політичної свідомості, культури та плюралізму, широкого світогляду в галузі міжнародного життя, умінь критично оцінювати соціально-економічні, політичні та інші події і явища, орієнтуватись у зовнішній та внутрішній політиці держави, здатності й готовності займати активну життєву та громадську позицію, поєднувати суспільні, колективні та індивідуальні інтереси, виконувати конституційні обов’язки, дотримуватись норм законодавства, захищати права людини й громадянина.

Згідно з нормативними документами, майбутній фахівець із ДтаІД має бути здатним брати на себе відповідальність, працювати в команді тощо, адаптуватися до потоків інформації, що зростають, оволодіти знаннями сучасних інформаційних технологій, умінь використовувати інтернет-ресурси для пошуку й оброблення інформації, створювати бази даних і працювати з ними тощо, набути умінь ефективної комунікативної діяльності в навчальній, практичній, громадській та інших сферах життя, умінь спілкуватися на високому культурно-етичному рівні державною та як мінімум однією з іноземних європейських мов, чітко й логічно висловлювати свої думки та переконання, залежно від ситуації обирати найбільш відповідні засоби комунікації, демонструвати гарні манери, ефективно використовувати невербальні засоби спілкування тощо, розвивати здатності й навички самостійного засвоєння нових комунікативних знань, постійного самовдосконалення КК і свідомого її застосування в практичній діяльності, здатність до самоаналізу, самооцінки, здатність долати власні недоліки та шкідливі звички, спокійно сприймати свої невдачі, робити відповідні висновки, дотримуватись загальнолюдських моральних норм і цінностей тощо.

Висновки. Отже, однією з провідних цілей вищої освіти (згідно з вимогами європейського суспільства, ринку праці й державного замовлення до підготовки спеціалістів) є формування майбутніх фахівців із ДтаІД як конкурентоздатних на сучасному європейському ринку праці, інтелектуально розвинених, глибоко поінформованих, внутрішньомотивованих, професійно компетентних особистостей, самостійних, ініціативних, цілеспрямованих, здатних застосовувати набуті професійні знання, уміння й якості в практичній комунікативній діяльності, розв’язувати будь-які проблеми незалежно від ситуацій. Професійна діяльність сучасного фахівця документно-інформаційної галузі є досить складною, вона значною мірою спирається на природний інтелект спеціаліста, його професійні знання й уміння, а також вимагає високого рівня сформованості КК. Водночас майбутні документознавці мають чітко усвідомлювати, що жодна система європейської освіти не в змозі забезпечити їх комунікативними знаннями на все життя, оскільки інформаційний потік зростає та змінюється дуже швидко, змінюючи поняття, потреби, переконання, умови, обставини тощо, тому будь-який фахівець так само швидко може стати неконкурентоздатним, якщо не буде безперестанку оновлювати свої комунікативні знання й уміння. Тож майбутнім фахівцям із ДтаІД важливо також набути навичок постійної комунікативної самоосвіти з метою безперервного самовдосконалення КК як стратегічної компетентності, без якої неможливі навчальна, в майбутньому професійна, громадська й будь-яка інша діяльність.

Перспективою подальших досліджень вважаємо вивчення європейського досвіду комунікативної підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної галузі в дистанційному (онлайн) режимі.

Використана література:

1. Захарова В., Філіпова Л. Основи інформаційно-аналітичної діяльності. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 336 с.
2. Лісіна С. О. Документні ресурси. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 240 с.
3. Національний класифікатор України: “Класифікатор професій” ДК 003:2010. № 327. URL: http://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433.
4. Пелешин А., Комова М., Вовк Н. Дидактичний досвід підготовки фахівців з інформаційної діяльності. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття* : матеріали ІХ Міжнарод. наук.-прак. конф., м. Одеса, 8–9.09.2016 р. Одеса, 2016. С. 196–202.
5. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/226-2015-%DO%BF>.
6. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25 червня 1993 р. № 3322-ХІІ / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 33. Ст. 345. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.
7. Янишин О. К. Формування комунікативних умінь майбутніх документознавців засобами медіаосвітніх технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 289 с.
8. Dickson P. Think Tanks. New York, Atheneum, 1971. 369p.
9. Morreale S., Osborn M., Pearson J. Why Communication is Important: A Rationale for the Centrality of the Study of Communication. *Journal of the Association for Communication Administration*. 2000. № 29, P. 1–25. URL: <http://www.natcom.org/NCA/files/ccLibraryFiles>.
10. National Communication Association. Communication Programs in Higher Education. Washington : National Communication Association, 2004.
11. National Communication Association. Communication in the General Education Curriculum: A Critical Necessity for the 21st Century. Washington: National Communication Association, 2004.

References:

1. Zakharova V., Filipova L. (2015). *Osnovy informatsiino-analitychnoi diialnosti*. [Basics of information and analytical activity]. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. 336 s. [in Ukrainian].
2. Lisina S. O. (2016). *Dokumentni resursy* [Documentary resources]. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki. 240 s. [in Ukrainian].
3. *Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy: “Klasyfikator profesii”* [National Classifier of Ukraine: “Professions Classifier”] DK 003:2010. № 327. URL: http://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433.
4. Peleshchyn A., Komova M., Vovk N. (2016). *Dydaktychnyi dosvid pidhotovky fakhivtsiv z informatsiinoi diialnosti* [Didactic experience of training specialists in information activities]. *Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnologii XXI stolittia* : materialy IX Mizhnarod. nauk.-prak. konf. (m. Odesa, 8–9.09.2016). Odesa. S. 196–202 [in Ukrainian].
5. *Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity* [On approval of the list of fields of knowledge and specialties for which higher education applicants are trained] : *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04.2015. № 266*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/226-2015-%DO%B> [in Ukrainian].
6. *Pro naukovu-tekhnicynu informatsiiu* [About scientific and technical information]: *Zakon Ukrainy vid 25 chervnia 1993 r. № 3322-XII / Verkhovna Rada Ukrainy*. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1993. № 33. St. 345. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3322-12> . [in Ukrainian].
7. Ianyshyn O. K. (2011). *Formuvannia komunikatyvnykh umin maibutnikh dokumentoznavtsiv zasobamy mediaosvitnikh tekhnologii* [Formation of communication skills of future document scholars by means of media educational technologies] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv. 289 s. [in Ukrainian].
8. Dickson P. (1971). *Think Tanks*. New York, Atheneum. 369 p.
9. Morreale S., Osborn M., Pearson J. (2000). Why Communication is Important: A Rationale for the Centrality of the Study of Communication. *Journal of the Association for Communication Administration*. № 29, P. 1–25. URL: <http://www.natcom.org/NCA/files/ccLibraryFiles>.
10. National Communication Association. *Communication Programs in Higher Education*. Washington : National Communication Association, 2004.
11. National Communication Association. *Communication in the General Education Curriculum: A Critical Necessity for the 21st Century*. Washington: National Communication Association, 2004.

Tur O. Professional and communicative training of future specialists in document study and information activities in the European integration context

The article presents the main criteria for the formation of communicative competence of future specialists in document studies and information activities as an important component of their professional training. It was emphasized that modern document and information activity is an extensive, multifaceted and integral part of all spheres of social life (economic, cultural, intercultural, political, technical, ecological) and all branches of science, education, production. Attention is focused on the fact that today the profession of a worker in the document and information industry is included in the list of European specialties. The state’s need for such workers is recorded in the National Classifier of Ukraine – “Classifier of Professions”, where the specialty of a document expert belongs to the class of professionals (employees of administrative bodies of state power and local self-government, assistant managers of enterprises, institutions and organizations, specialists of personnel divisions, clerical services, professionals in the field of information and information analysis, archival, library, museum affairs, referents, PR technologists, consulting and advertising specialists companies, coordinators of business projects and presentations, etc.). It is noted that the specialty “Documentation and information activity” contains two equal content components of profession-

al training – document (documentation) and information (information activity). The scientific, informational and analytical aspects of such training are analyzed. It is indicated that in order to meet the European level of professionalism, a modern specialist must be communicatively competent, therefore, communicative training is necessary for the successful professional activity, career and business of the future document researcher. University education in Europe in terms of communicative training and the main European requirements for communicative training of future graduates of document studies in our country are characterized.

Key words: European integration, communicative competence, professional and communicative training, document and information area, document studies and information activities.

УДК 372.833

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.31>

Худавердієва В. А.

ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються процеси інтеграції систем вищої освіти України в європейський простір. Актуальність теми зумовлена тим, що нині вітчизняна освітня система переживає відповідальний період розвитку. Національна доктрина встановила пріоритет освіти в державній політиці країни, визнавши її сферою відповідальності та інтересів держави. При цьому однією з найважливіших складових частин реформ вищої школи є завдання інтеграції української освіти у світову освітню систему з урахуванням глобальних тенденцій. У процесі дослідження проводиться порівняльний аналіз Індексу рівня освіти у країнах світу (Education index), що використовується як комбінований показник Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), що засвідчує швидку динаміку зростання рівня освіти в низці країн ЄАЕС. Виявлено деякі спільні проблеми та труднощі процесу європейської інтеграції. Було встановлено, що перспективою інтеграції європейських систем вищої освіти є створення єдиного європейського навчального плану, а світоглядною основою європейзації стала ідея формування єдиної міжнаціональної спільноти. В освіті, яка відіграє роль провідного процесу інтернаціоналізації, ця концепція набула розвитку в понятті “європейський вимір”, основним завданням запровадження якого у сфері освіти є передусім модернізація змісту освіти на всіх рівнях. Результати досліджень свідчать, що будь-які освітні спілки стають нині політичним інструментом, тому приєднання до європейського простору вищої освіти без адаптації його принципів до соціально-історичної специфіки країни не сприяє практичному зростанню конкурентоспроможності систем вищої освіти України та не підвищує якість освіти. Отримані результати показують новий (європейський) статус системи вищої освіти України.

Ключові слова: євроінтеграція, глобалізація вищої освіти, інтеграція в європейський простір, національна система освіти, реформування вищої освіти, якість освіти.

У сучасному світі контекст глобалізації надзвичайно важливий для розуміння процесів у світовому освітньому просторі, де глобалізація економіки та глобалізація сфери освіти відбуваються одночасно. У зв'язку із цим осмислення європейської освітньої інтеграції та вступу до неї держав, які перебувають за межами Євро-союзу, включаючи Україну, необхідне для відповідей на питання, яке місце може зайняти країна у глобалізації вищої освіти внаслідок приєднання до Болонського процесу і до яких наслідків цей крок може призвести щодо національного просування шляхом побудови суспільства знань. В умовах глобалізації стає очевидним, що “сучасне суспільство знань зацікавлене в серйозних структурних змінах у рамках освітньої системи, вектор яких має визначатися з урахуванням державних та громадських інтересів” [1]. Будь-які зміни в системі вищої освіти стають інструментом державної політики. Водночас більшість розвинених країн, а також низка країн, що розвиваються, усвідомили необхідність модернізувати свої національні системи освіти з урахуванням загальносвітових тенденцій.

Нині однією з актуальних проблем є реформування в галузі вищої освіти та створення міжнародної привабливості європейської освіти. У межах Болонського процесу відбувається формування зв'язків координації, які надалі дадуть змогу зміцнити пов'язаність інтегрованих систем в єдине ціле. У ХХІ ст. Україна розглядає приєднання до європейського простору вищої освіти (тобто Болонського процесу) як частину стратегії реформування національних систем вищої освіти з урахуванням модернізації економіки, що проводиться державами. Стратегічна мета полягає саме в підвищенні конкурентоспроможності систем освіти та зростанні якості освіти для подальшого нарощування експорту освітніх послуг, а також забезпечення країн висококваліфікованими кадрами. Питання реформування вищої освіти України висвітлено в Указі Президента України від 14 вересня 2000 р. “Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу”, у відповідних розпорядженнях Кабінету Міністрів, рішеннях Міністерства освіти і науки України [2].